

Основи наукових досліджень

Вступ

Історія розвитку дослідної справи

Сучасний стан агрохімічних досліджень

Вступ

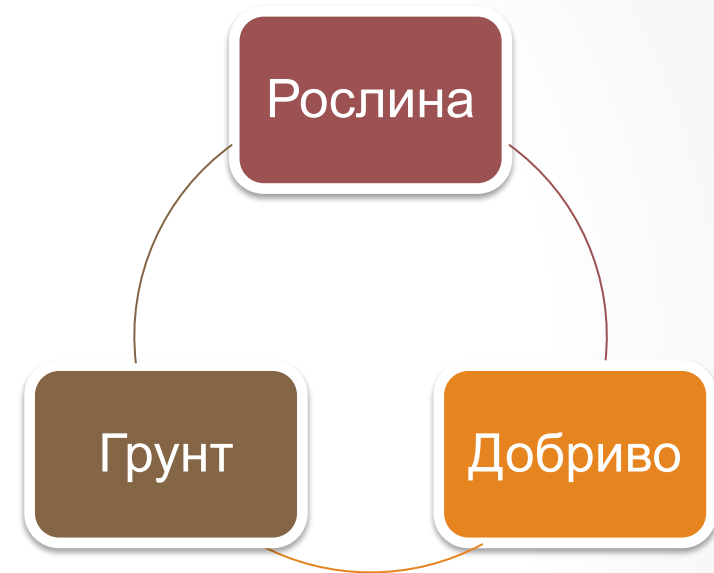
- **Наука** - це динамічна система достовірних знань про об'єктивні закони розвитку природи, суспільства та мислення.
- **Наука** - засіб вимірювання та перетворення навколишнього світу
- **Наука** - спеціально організована діяльність людей

- *Дослідження* — людська діяльність, скерована на вивчення світу.
- *Наукове дослідження* — це процес вивчення певного об'єкта (предмета або явища) з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення в інтересах раціонального використання у практичній діяльності людей.

- **Агрохімія**

(агрономічна хімія)

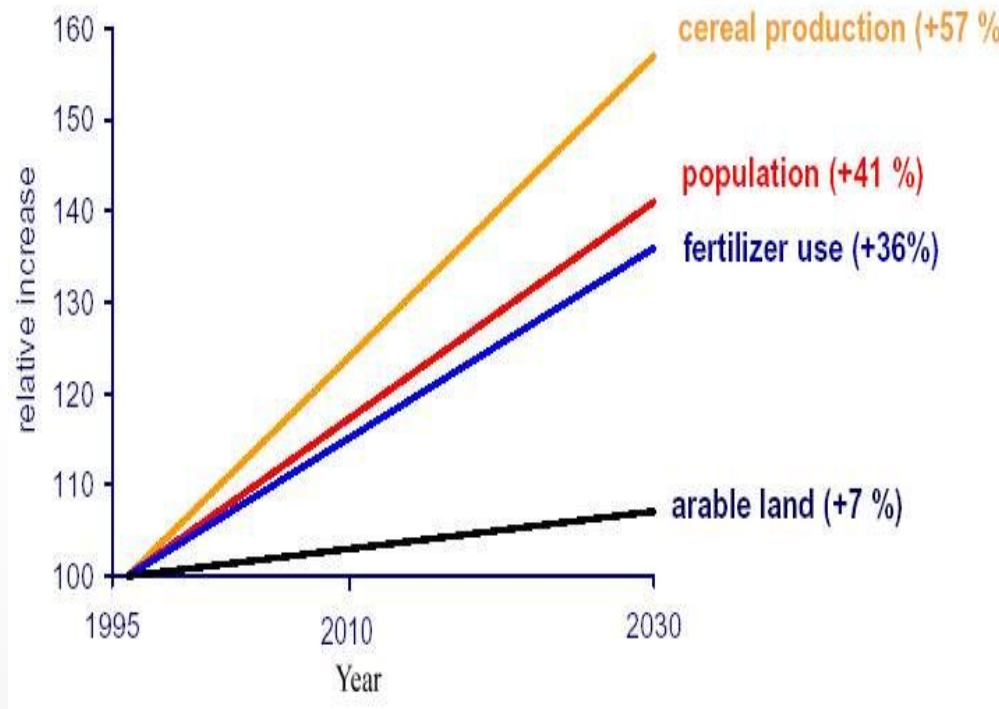
вивчає взаємодію між рослиною, ґрунтом і добривами у процесі живлення рослин, формування врожаю певного складу, ефективність застосування добрив, засобів хімічної меліорації, їх вплив на ґрунт і навколишнє середовище.

”... Чисельність населення Землі має тенденцію зростати у геометричній прогресії, у той час як засоби до існування збільшуються тільки в арифметичній...”

- 1798 р. Томас Мальтус

- **Світова тенденція росту населення, використання добрив і продуктивності культур (FAO)**

Історія розвитку дослідної справи

- ✓ XVI ст. перша теорія живлення ґрунтовою поживою:
Б. Паліссі: «...сіль є основою життя і росту всіх посівів»;
- ✓ XVII ст. І. Глаубер – основним фактором дії гною є селітра, яку отримували з гною; *Я.Гельмонт – водна теорія живлення*
- ✓ XVIII ст. Ю. Валлеріус – «гумусова теорія живлення»: гумус єдине джерело живлення; *М.Ломоносов – теорія поглинання речовин із повітря*
- ✓ 1804 р. де Соссюр – основне джерело живлення рослин мінеральні речовини; вуглецю – атмосфера; 1897 р.- процес названий фотосинтезом
- ✓ 1837 р. Ж. Буссенго – початок дослідження кругообігу і балансу поживних речовин у землеробстві
- ✓ 1840 р. Ю. Лібіх - рослини засвоюють лише мінеральні речовини, гумус – джерело вуглецю; *ідея спрямованого регулювання кругообігу речовин; закон мінімуму*
- ✓ XIX ст. – розвиток вегетаційного методу, підтвердження мінеральної теорії живлення , поживні суміші Сакса, Кноппа, Гельригеля

Історія розвитку дослідної справи

Друга половина XIX ст. почали застосовувати хімічні добрива:

- джерело фосфору і калію - природні руди
- джерело азоту – природний нітрат натрію (Чілі, перше місце у гірничовидобувній промисловості – у 1885р. запаси 90млн.т)
- 1907-1909 рр. Габер розробив метод синтезу аміаку (у 1918 р. – отримав Нобелівську премію); удосконалив К.Бош (1931 р. - Нобелівська премія)
- У 1915 р. перший завод синтетичного аміаку в Німеччині
- Виробництво аміаку методом Габера-Боша біля 100 млн.т на рік (частка природної селітри у виробництві добрив не перевищує 1%)

Історія розвитку дослідної справи

- ❑ **1835 р.** - Перші сільськогосподарські дослідні станції виникли у Великобританії – Ротемстедська дослідна сільськогосподарська станція, засновником якої був Дж. Б. Лоос. ;
Франції – станція «Бехельбронн», яку заснував Жан Батист Буссенго ;
- ❑ **1852 р.** в Німеччині в Мьоккерні поблизу Лейпцига теж була заснована ще одна сільськогосподарська дослідна станція;
- ❑ **1875 р.** перша дослідна станція в США (Коннектикут).

- ❑ **1790-1797 рр.** у Росії Ливанов М.Г. організував першу с.-г. школу (поблизу м. Миколаєва, с. Богоявленське)
- ❑ **1886 р.** перша дослідна станція Богодухівська заснована Вільною Економічною Установою І. М. Толстого в селі Богодухово Орловської губернії

Ротемстедська дослідна станція

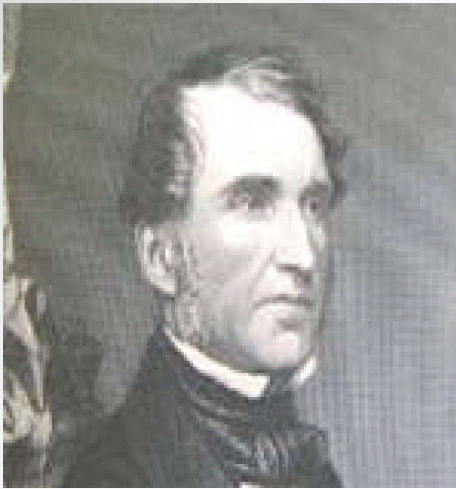
Дослідження з озимою пшеницею спрямовані на вивчення наступних питань:

1. Надходження азоту з ґрунту в рослину;
2. Оцінка мінеральних добрив порівняно з дією органічних;
3. Дія гербіцидів і їх оцінка у процесі росту рослин;
4. Дія азотних добрив на продуктивність пшениці озимої;
5. Поведінка азоту в агросистемі, його вилуговування та вплив вміст обмінних катіонів у ґрунті;
6. Важливість тривалодіючих моніторингів для оцінки безпеки якості продукції.

Дж. Б. Лоос

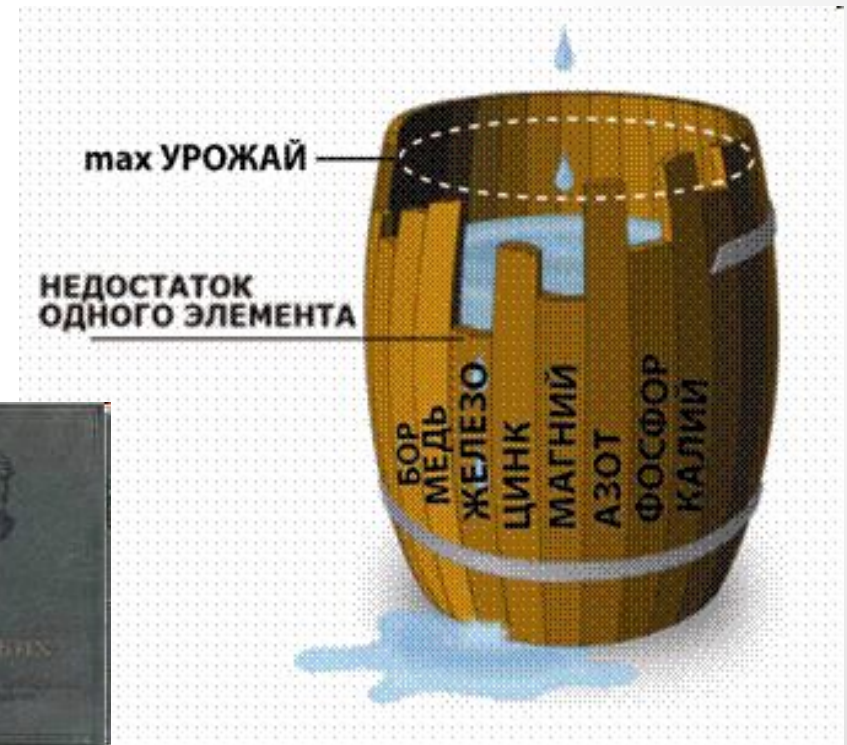
Юстас Ван Лібіх

Закон мінімуму Лібіха

Закон обмежуючого (лімітуючого) фактору або закон мінімуму Лібіха - найістотнішим для організму є фактор, який відхиляється від оптимального значення.

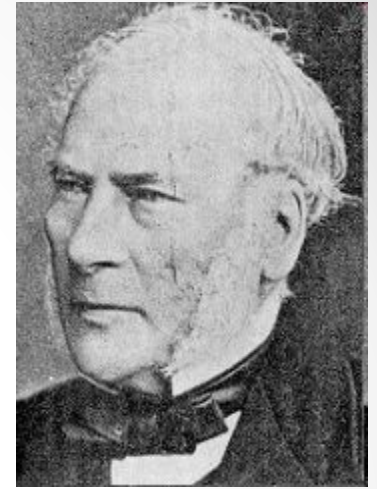

Музей Лібіха, де розміщувалася його дослідницька лабораторія

1840 р. "Химия в приложении к земледелию и физиологии",

- Ввів у науку уявлення про круговорот речовин (спільно із Лібіхом);
- 1837 р. почав дослід з піщаною культурою;
- Довів наявність азоту в рослинах; експериментально довів його необхідність надходження з ґрунту (1840);;
- Відкрив азотфіксацію бобовими культурами (спільно із Г. Гельригелем);
- Розробив вегетаційний метод вивчення рослин;
- Підтвердив (1878 р.) можливість позакореневого підживлення рослин;
- Вивчав фотосинтез. У 1840 р. показав, що рослини отримують вуглець із вуглекислого газу повітря, підтверджуючи експерименти Н. Т. де Сосюра

Жан Буссенго

Екперементальна станція в минулі роки

Частина дослідної станції у 2011 р.

Історія дослідної справи нерозривно пов'язана з розвитком агрономії

Робота присвячена початку експериментів по акліматизації чужоземних рослин у монастирських і царських садах. Описано появу і розвиток перших державних утворень із агрономічної справи – аптекарських городів.

Присвячений формування держаної політики у галузі сільськогосподарської науки; утворенню Міністерства землеробства на межі XIX – XX ст.

Аптекарські городи

XI-XIII ст. перші згадування про «аптекарські городи» при монастирських садах.

1706 р. у Москві закладено перший у Росії «аптекарський город» - навчально-допоміжний заклад для московської медичної школи, а також з метою «розведення лікарських рослин для казенних аптек».

Ботанічний сад МГУ "Аптекарський город" – найстаріший із московських садів, які збереглися

О.М. Енгельгардт

Енгельгардт О.М. – запропонував організувати агрономічні станції при вищих с-г навчальних закладах. Організував лабораторію для дослідження ґрунтів, добрив, рослин.

Єрмолов О.С. – займався дослідженнями фосфорних добрив. Приймав участь в організації сітки державних, земських і суспільних дослідних закладів по районах країни

О.С. Єрмолов

Костичев П.А. – один із засновників сучасного ґрунтознавства. У 1894 р. призначений директором департаменту землеробства. Основні роботи присвячені біологічним основам ґрунтознавства.

Лебедянцев О.М. – встановив можливість ефективного застосування фосфоритного борошна на чорноземах, порівняв ефективність видів і форм добрив на різних ґрунтах, розробив ряд методів агрохімічних досліджень

П.А. Костичев

О.Н. Лебедянцев

Стебут І.О.

Організатор дослідного поля при Петрівській академії наук.

Вперше підняв питання с-г районування культур.

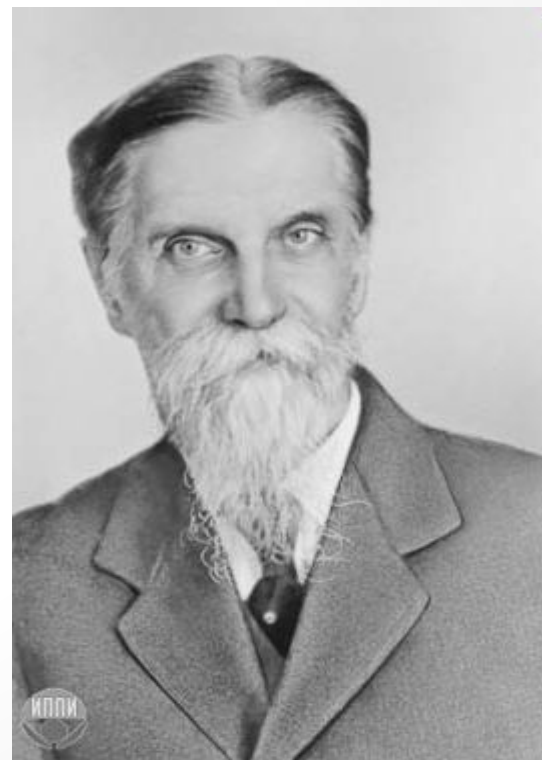
Підготував і організував перші зїзди діячів дослідної справи 1901-1902 рр.

Автор ідеї організації районної сітки дослідів

Тімірязев К.А.

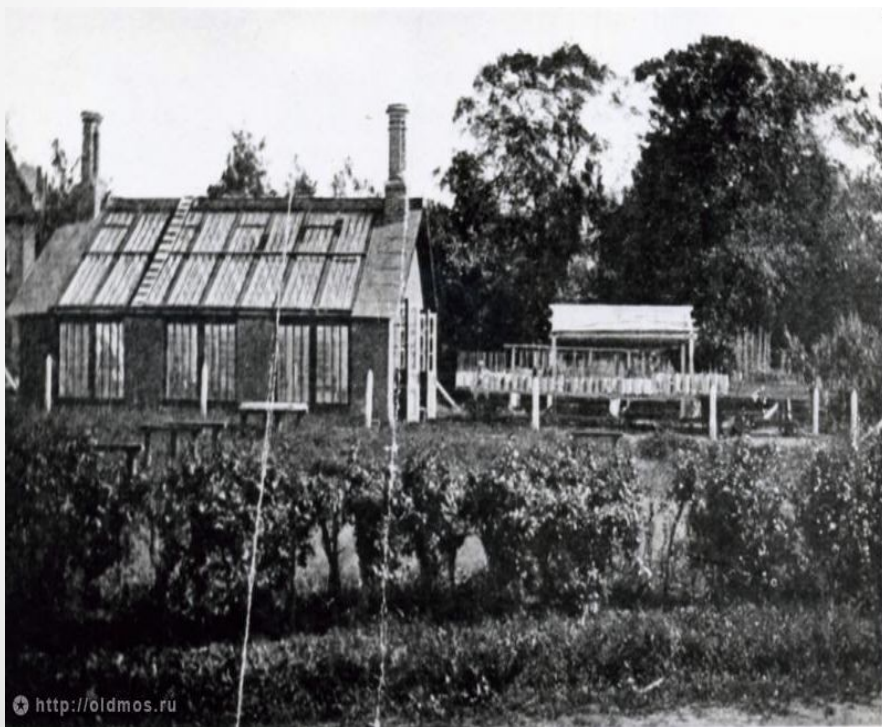
Засновник російської школи фізіології рослин.

Відстоював необхідність організації науково-польових досліджень із агрохімії, агрономії на спеціальних дослідних станціях..

1844 р. створено Головне училище садівництва Росії
(нині Уманський університет садівництва)

Перша показова теплиця (вегетаційний будиночок) для вирощування
рослин, побудована в Таранді для професора Ноббе (1869 р.)

**1872 р. за наказом
К.А. Тімірязева та І.О. Стебута
побудований перший у Росії
вегетаційний будиночок –
«дослідна станція
фізіологічного типу»**

Полева дослідна станція сільськогосподарської академії ім. Тімірязєва (Москва)

- **Заснована в 1867 р.** на місці дослідного поля Петрівської землеробської лісової академії
- І.О. Стебут заклав першу 6-ти пільну сівозміну, перший польовий дослід
- Працювали А.Г. Дояренко и В.Р. Вильямс, П.П. Вавілов, І.С. Шатилов та ін.

«Русский Ротамстед» - Полтавське дослідне поле

- 1879 р. князь А. В. Кудашов створює у власному маєтку на Полтавщині перше постійно діюче дослідне поле для потреб агрономії.
- 1884 р. створено перше казенне Полтавське поле.

Головною відмінністю досліджень стає пріоритет польового досліду над вегетаційним і лабораторним, які розповсюджені у Західній Європі

125-річний дослід

Полтавське дослідне поле

Беззмінний посів озимого жита на площі 0,4 г за «дідівською» технологією починаючи з 1885 р.

В основі — оранка на глибину 16-20 см, передпосівна культивування на 6 см, посів 16-20 вересня із нормою 220 кг/га.

Відсутні добрива, засоби захисту рослин.

Урожайність протягом останніх років у межах 9,0-12,9 ц/га

Вільна економічна організація – найстаріша громадська організація в Російській імперії (1765 – 1918; 1982 - до н.д.)

*Герб Вільної економічної
організації*

- Д. І. Менделєєв в 1867 році керував польовими дослідженнями з мінеральними добривами
- Перші дослідження проводилися лише в чотирьох губерніях: Петербурзькій, Московській, Смоленській та Симбірській на протязі 1867-1869 рр.

«Мережа дослідних установ Всеросійського Товариства Цукрозаводчиків»

**«Дослідна справа – це лабораторія
мистецтва»**

Соломон Львович Франкфурт

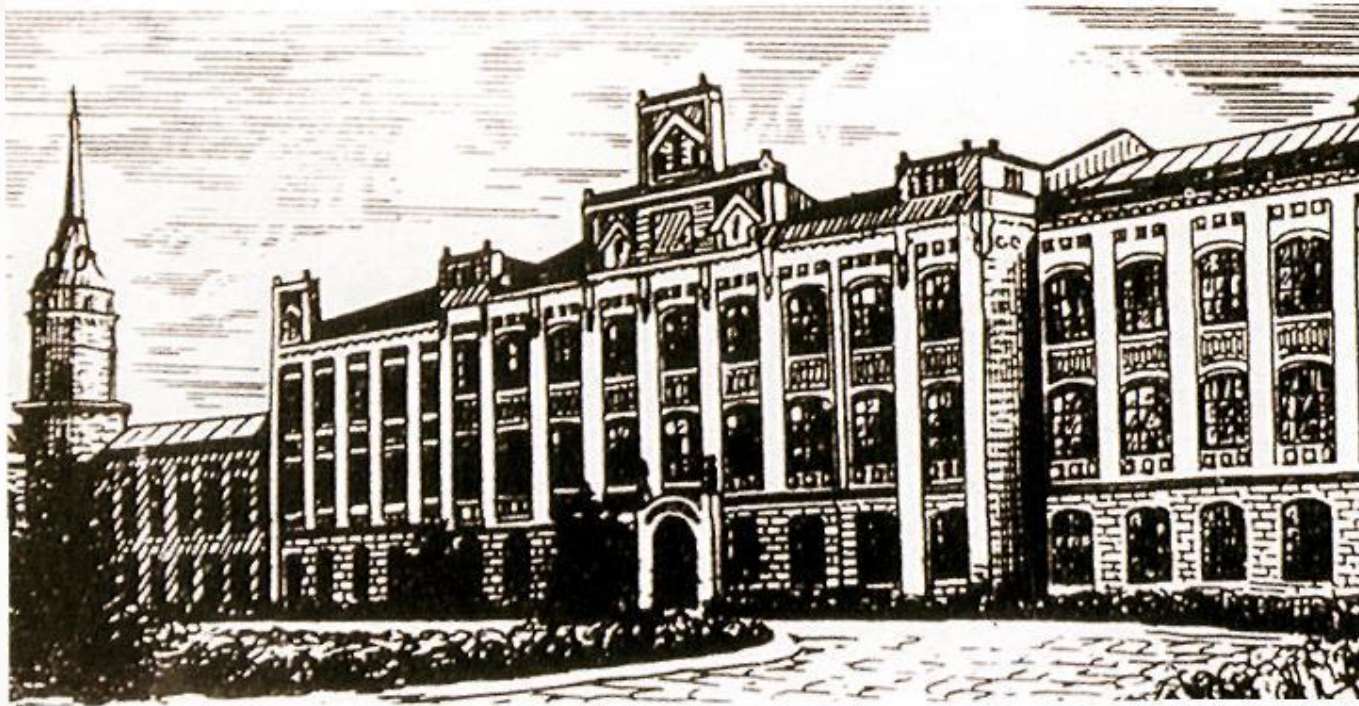

- У 1911 р. Всеросійське товариство цукрозаводчиків організувало в Миронівці науково-дослідну селекційну станцію
- На 2010 р. у Державний реєстр сортів рослин, які придатні для поширення по Україні внесено 65 сортів селекції Миронівського інституту пшениці ім.В. М. Ремесла

- **Вклад кафедри агрохімії та якості продукції рослинництва у розвиток дослідної справи**

1923 р. – кафедра агрохімії Київського сільськогосподарського інституту

У цьому корпусі КІІ розміщувались сільськогосподарське відділення
та факультети КСІ з 1898 до 1929 роки

*Із 1930 р. кафедра знаходиться у 2 навчальному корпусі у
Голосієво*

Вигляд низки корпусів інститутів у 30-ті роки XX ст.

Душечкін О.І.

- **I період** – діяльність щодо організації сільськогосподарської дослідної справи в Україні (1897–1923 рр.);
- **II період** – заснування кафедри агрохімії Київського сільськогосподарського інституту, яку О. І. Душечкін очолював протягом 1923 – 1956
- **III період** – організація Українського науково-дослідного інституту землеробства, в якому вчений керував відділом хімізації (1930–1938 рр.), а упродовж 1944–1946 рр. працював на посаді заступника директора з наукової роботи
- **IV період** – організація Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР, директором якого був протягом 1945–1953 рр.

Наукова школа О.І. Душечкіна

- розробка теорії та практики живлення сільськогосподарських культур;
- вивчення кругообігу поживних речовин;
- розробка основ зберігання та використання органічних добрив;
- впровадження ефективних технологій використання добрив.

Власюк Петро Антипович – завідувач кафедри з 1956 по 1971 рр.

- запропонував спосіб збагачення насіння рослин мікроелементами;
- під його керівництвом було складено картограми вмісту мікроелементів (марганцю, молібдену, бору, кобальту, цинку, міді) в ґрунтах України;
- розроблено технології виробництва і застосування суперфосфатів, нітрофосок та інших добрив з мікроелементами.

**П.А. Власюк
(1905-1980)**

Городній Микола Михайлович – завідувач кафедри з 1989 по 2006 рр.

- біоконверсія органічних відходів та створення біодинамічних господарств;
- патенти на виробництво нових добрив пролонгованої дії з синхронним ефектом на основі бурого вугілля «Текос - 1», «Текос - 2» та біоорганічного добрива на основі осадів стічних вод м. Києва.

**М.М.
Городній**

Бикін Анатолій Вікторович – завідувач кафедри з 2006 р.

- біоконверсія органічних відходів для отримання нових видів добрив;
- технології виробництва і використання вермикомпосту в біодинамічному сільському господарстві;
- впровадження інтенсивних технологій вирощування овочевих і польових культур
- оптимізації умов живлення рослин для підвищення продуктивності агроєкосистем за різних систем землеробства;
- удосконалення технології вирощування сільськогосподарських культур.

**А.В.
Бикін**

Стаціонарні дослідні кафедри

- **Агрономічна дослідна станція НУБіП України** (с. Пшеничне, Васильківський р-н Київської обл.) - 1961 р.
- **Овочевий стаціонар кафедри** (с. Городище, Бориспільський р-н Київської обл.)

- Сучасний стан
- агрохімічних досліджень

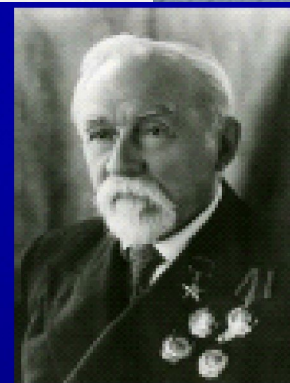
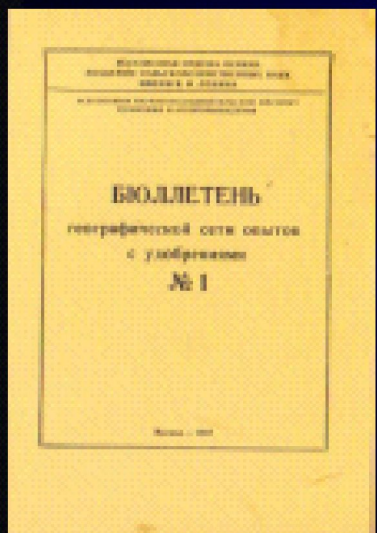

**П.Г. Найдін
(1893-1969)**

У 1941 р. з ініціативи **Д.М. Прянішнікова** офіційно створена Географічна сітка дослідів із добривами.

Організатором і керівником робіт Геосітки протягом 28 років (до 1969 р.) був **П.Г.Найдін**.

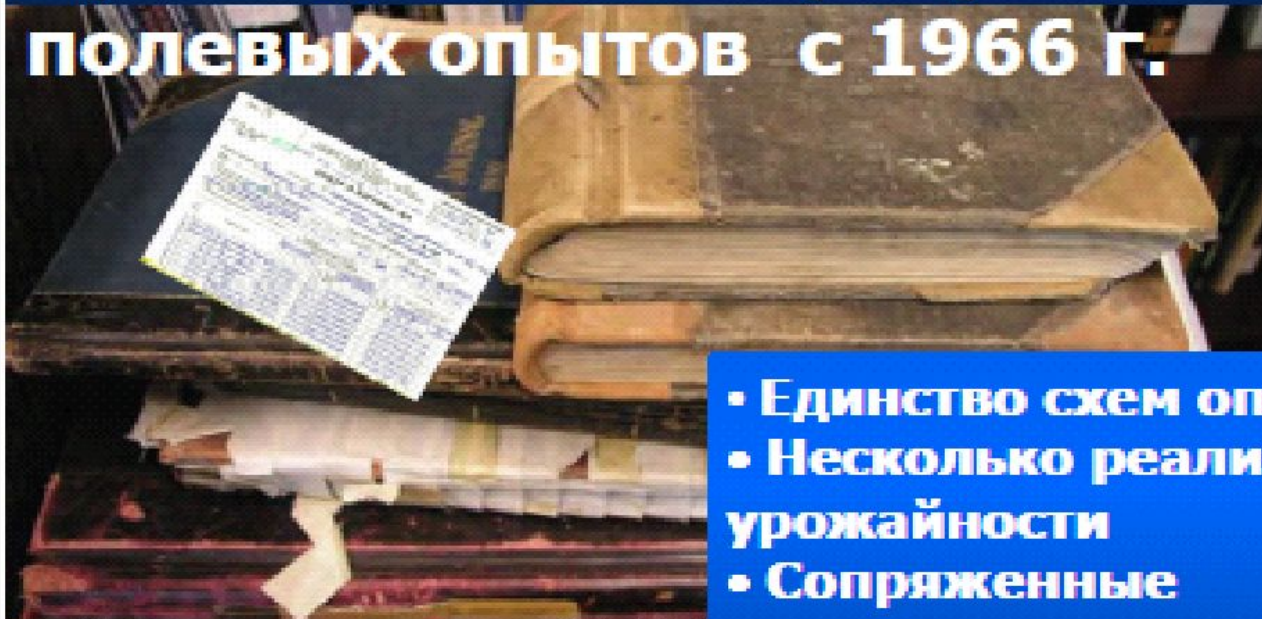
- ✓ Провів роботу зі створення програм тривалих дослідів
- ✓ Виконував методичне керівництво зональних інститутів, дослідних станцій
- ✓ За його керівництва створено Всесоюзну картотеку польових дослідів.
- ✓ На 1970 р. створено рекомендації з визначення потреби землеробства в добривах

**Д.Н. Прянишников
(1865-1948)**

Архив данных по результатам полевых опытов с 1966 г.

- Единство схем опытов
- Несколько реализаций урожайности
- Сопряженные агрохимические, растительные, почвенные и метеорологические наблюдения
- Участок с географическими границами

ИИХ-ВАСИ
Воспитанка Алевтина Павловна
Высший агро-химический институт им. Н. С. ГОРЬКОГО

Шифр *С 1 2*
Белый грунт
10 мая
1966

ОТЧЕТНАЯ КАРТА
о работе опыта по теме *Белый грунт*

Опытное учреждение *Воспитанка Алевтина Павловна* район *Воспитанка*

Дата *10 мая* осень *1966* район *Воспитанка*

В. Р. Е. С. *10*

1. Показана реакция на азот, фосфор, калий

2. Показана реакция на азот, фосфор, калий

3. Показана реакция на азот, фосфор, калий

4. Показана реакция на азот, фосфор, калий

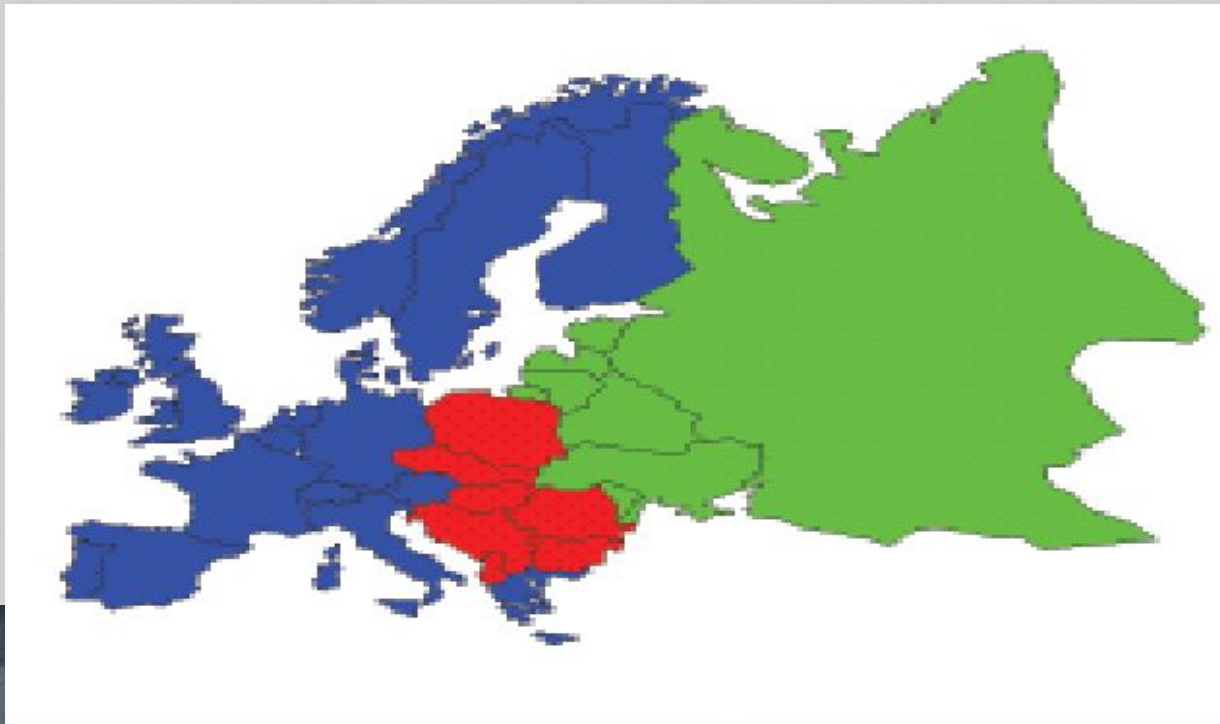
РЕЗУЛЬТАТЫ УЧЕТ

Регіони, які координують учасники Європейської сітки дослідів

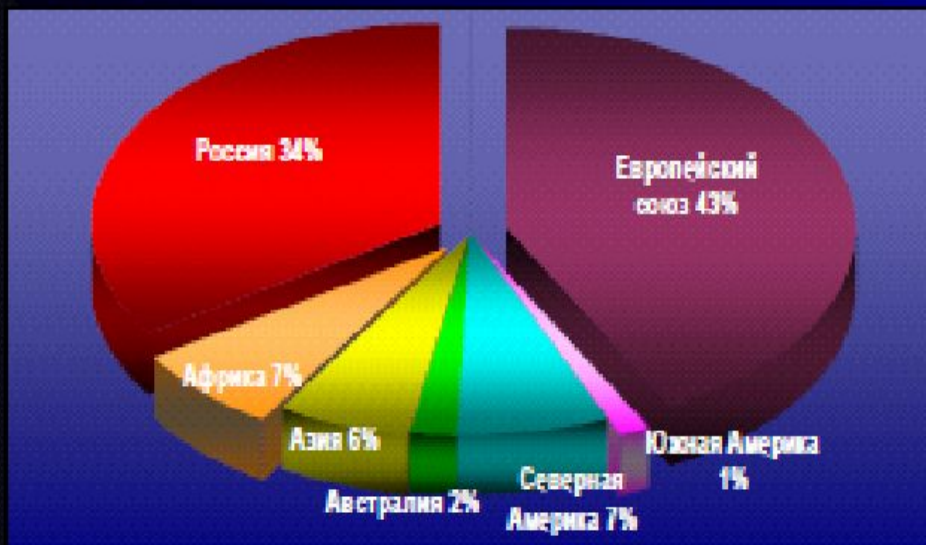
Синій колір – Ротамстедська дослідна станція, Великобританія
(Центральна та Західна Європа);

Червоний колір – УФЗ-Германія (Східна Європа, крім СНД)

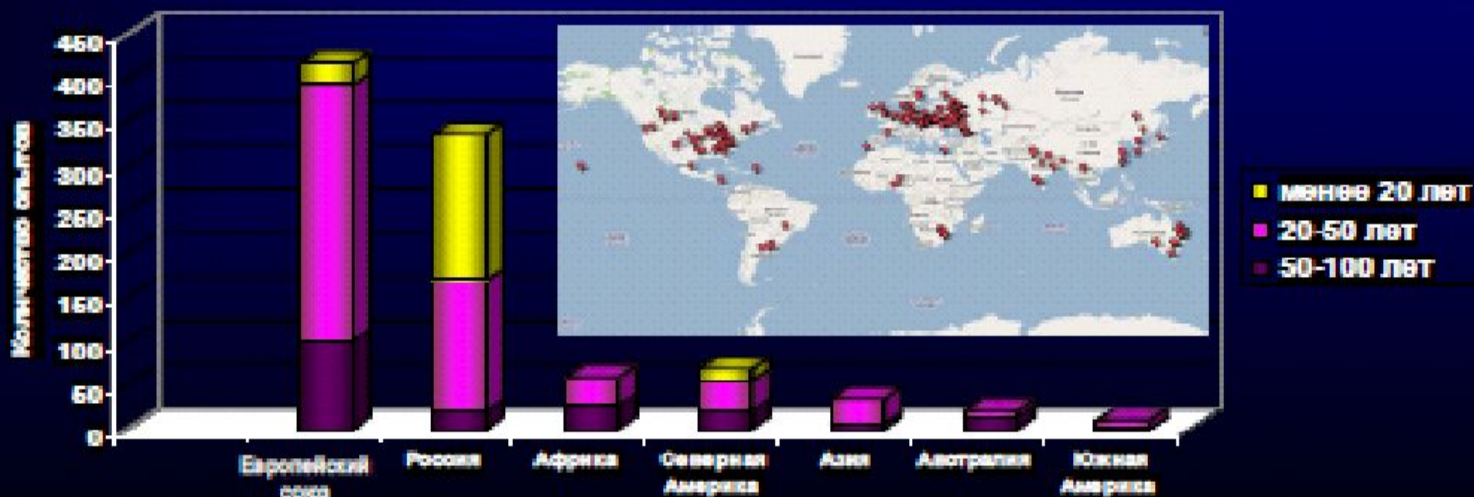
Зелений колір – ВНІА (СНД)

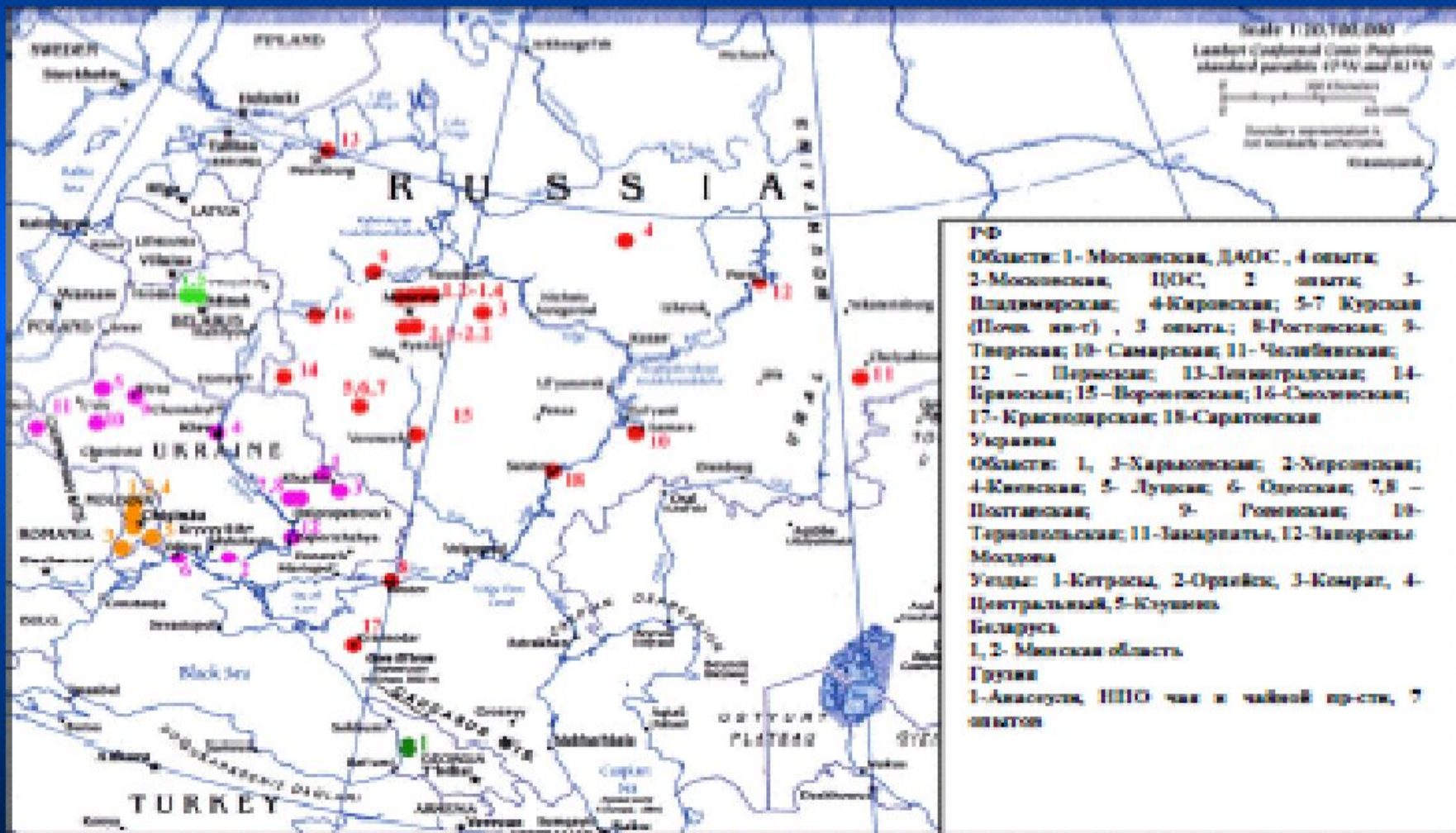
Діючі тривалі польові дослідження світу

Учитывая, что в мире проводится около 620 длительных полевых опытов, Географическая сеть опытов России является уникальной, не имеющей мировых аналогов системой длительных стационарных наблюдений. ВНИИА - координатор стран СНГ по длительным европейским полевым опытам. В рамках работы сообщества агрохимиков и агроэкологов ВНИИА подготовил программу организации международных агрохимических и агроэкологических исследований в Географической сети опытов стран содружества. В рамках выполнения международного проекта «Сеть длительных полевых опытов по изучению почв, экосистем и пространственно-временной динамики» институт координировал регистрацию в электронной базе данных 74 опытов, из них 27 по СНГ.

Географічне розташування тривалих дослідів СНД, які включені до європейської сітки EuroSOMNET

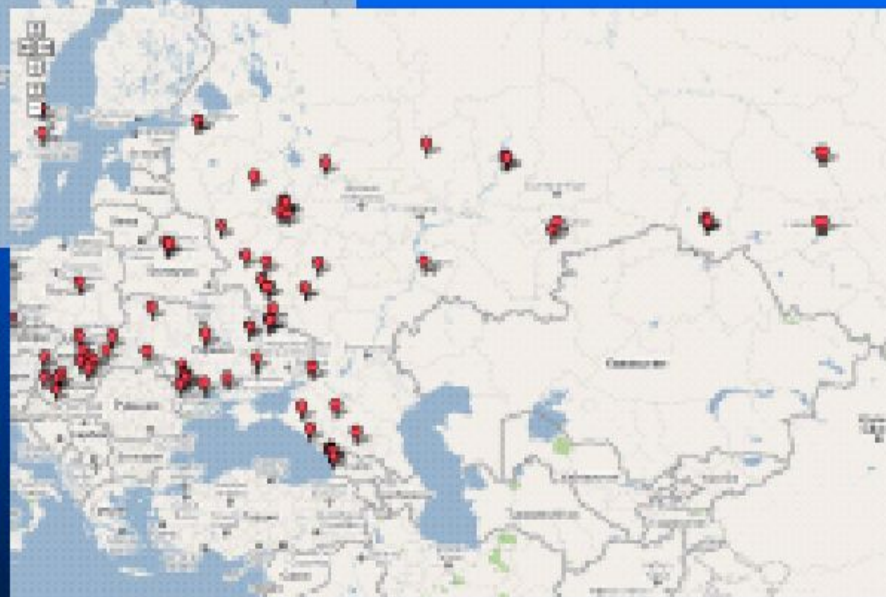

Тривалі польові дослідження світу

Источник: Мировая база данных длительных полевых опытов

<http://tse.env.duke.edu/db/inventory/map/>

Дякую за увагу!

